

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Henkilö-sanan käytöstä

Sana *henkilö* ei ole suomen vanhaa perintösanaa; sen on runsaat sata vuotta sitten sepittänyt Wolmar Schildt-Kilpinen sen kansainvälisen sanan vastineeksi, joka ruotsissa kuuluu *person*, saksassa *Person*, ranskassa *personne*. Sen pohjana on latinan sana *persona*, jonka alkumerkitys on ollut 'näyttelijän naamio'. Tästä merkityksestä on sitten kehittynyt merkitys 'näyttelijän esittämä osa' eli 'näytelmän henkilö', tästä edelleen 'osa, jota joku ihminen näyttelee elämässä' ja 'ihminen, jolla on osansa elämän näytelmässä' eli 'yksityinen ihminen'. Tämän käsitteen Euroopan kulttuuri peri roomalaisilta; se on hiukan muuta kuin pelkkä ihminen, *homo*: se tähdentää yksilöä, ei lajia.

Ihminen taas on vanhaa sanavarastoamme, kulkenut lukemattomia sukupolvia perintönä suusta suuhun. Kuten useinkin kansanomainen sana verrattuna oppitekoiseen, *ihminen* on tunnearvoltaan jotenkin lämpimämpi kuin kirjallinen *henkilö*. *Ihmiseen* liittyy se mikä ihmiselle on ominaista, se mikä on 'inhimillistä' — *henkilö* on kylmä numero ihmisten rivissä. Voimme sanoa: *Hän on hyvä ihminen* — mutta emme: *Hän on hyvä henkilö*. *Ihmisyöstö* tuntuu kohdistuvan tuntevaan ihmiseen, *henkilökuljetukset* ovat liikennetilastojen asioita.

Koska *henkilö* on etupäässä kirjallinen, yleensä asiakirjallinen sana, sitä pyrkii käyttämään joskus liiaksikin sellainen,

joka haluaa ilmaista ajatuksensa arvokkaasti ja korrektisti. Seuraavat esimerkit ovat koululaisten aineista. — Kuvatuaan ensin millaisia ihmisiä tapaa tavallisessa ympäristössään kirjoittaja sanoo: *Kodin ja koulun ulkopuolellakin tapaa henkilöitä*. Toinen kirjoittaa: *On todettu, että henkilön ei tarvitse olla syntynyt opettajaksi*. Näissä esimerkeissä olisi *ihminen* ollut paikallaan. *Henkilö*-sanaa ei käytetä yksinään, ilman määräyssanoja; emme sano: *Tapasin kadulla henkilön*; siis edelliset lauseet olisivat paremmin *Kodin ja koulun ulkopuolellakin tapaa ihmisiä* ja *On todettu, että ihmisen ei tarvitse olla syntynyt opettajaksi*.

Lukusanan yhteydessä *henkilö* on mahdollinen. Voimme sanoa: *Paikalla oli satakunta henkilöä*. Mutta luontevampaa on useinkin käyttää tämmöisessä tapauksessa vanhaa sanaa *henki*: *Paikalla oli satakunta henkeä*. *Viiden hengen auto* liikkuu teillä luistavammin kuin *viiden henkilön auto*.

Usein koko *henkilön* voi yksinkertaisesti pyyhkiä pois. Lause *Monet henkilöt viettävät nykyään todellista ulkoilmaelämää* kajahtaa melko paperiselta; *Monet viettävät nykyään todellista ulkoilmaelämää* on elävämpi ilmaus. Jos vertaan lauseita *On hankittu sopivia työpaikkoja vankilasta vapautuneille henkilöille* ja *On hankittu sopivia työpaikkoja vankilasta vapautuneille*, asetan jälkimmäisen etusijaan.

MATTI SADENIEMI